

XII Spotkanie Międzynarodowego Zrzeszenia Forów IF-EPFCL pt. „Lęk, jak sprawić, żeby przemówił?”

Fragment 7.

Sprawianie, aby lęk przemawiał - nie robimy nic innego od początku naszych czasów. Jeżeli chodzi o niego, „pomiędzy zagadką a pewnością”, jest niemową, „lejkim doczesnym”, „skamienieniem”, „przerazającą ciszą” – mówi Lacan. Widziany dzisiaj, na początku XXI-go wieku, narzuca się jako dominujący afekt antropocenu¹. Tak mówi wielka współczesna wielogłosowa wrzawa. Jednakże wcześniej, za Heideggerem dla przykładu, uważano to za fundamentalnie metafizyczne doświadczenie mówiących, jeśli „przed czym” lęku rzeczywiście było „byciem rzuconym” w świat. Faktyczność egzystencji². Była to już zmiana w zacumowaniu lęku, czytelna w naszej historii, powiedzmy zaczynając od Lutra, aby ustawić pewne punkty odniesienia. Przejście od lęków pokutnika średniowiecza lub bardziej oryginalnie, od ofiary Abrahama do bezbożnego człowieka naszych czasów. Blaise Pascal, zwrócony twarzą w stronę „gwiaździstego nieba”, wydaje okrzyk tego drżenia: „Cisza tych wiecznych przestrzeni przeraża mnie”, choć nie wiemy jeszcze czy jest to strach przed bogiem, który milczy czy przed bogiem, który zniknął. Stąd, bez wątplenia, fundamentalnie potrzebny zakład. Sto lat później Kierkegaard w swojej formule „lęku jako warunku grzechu” czynił samą tę możliwość pierwszym „przed czym” lęku i dlatego zauważał już faktyczność egzystencji.

Wszystko to po to, by przypomnieć nam, że pomimo jego powszechnie uznanej wartości ontologicznej, to, co każemy lękowi powiedzieć jest funkcją historii. I tu zaczyna się nasze pytanie o właściwie psychoanalityczną odmianę dotyczącą cumowania lęku.

Kiedy Heidegger przywołuje „przed czym” lęku jako „bycie rzuconym w świat”³, a Freud mówi o *Hilflosigkeit*, porzuceniu *bycia* bez ratunku, rezultaty wydają się podobne. Z wyjątkiem tego, co się rzuca w oczy, że Freud, nie będąc wcale metafizykiem, z uporem dodaje owo „przed czym” wobec czegoś bardzo obecnego, pierwotnego niebezpieczeństwa, pierwszej rany, traumy, jak mówi, niewyczerpanego źródła utrwalonych lęków nerwicy i - szerzej – wszystkich, którzy mówią.

Cóż za sukces tej teorii zakotwiczenia lęku w traumie! Czy, zgodnie z obowiązującym *vox populi*, nadal istnieją cierpienia psychiczne, których nie można przypisać traumie – na zasadzie uniwersalnej egzoneracji⁴, bez wątplenia.

Lacan zdaje się nie mówić nie; „to, co musimy zaskoczyć” poprzez niespodzianki związane z wolnymi skojarzeniami, „jest czymś, czego występowanie zostało oznaczone jako traumatyczne”⁵. Terytorium znane powierzchownie psychoanalizie, ale Lacan przywołuje natychmiast, mniej znaną, „głupotę”, jaką to traumatyczne występowanie implikuje – jeśli przynajmniej założymy, że [trauma] wynika z realiów sytuacji. To zmusi nas do ponownego kwestionowania przyczyny [traumy]... która nie byłaby głupia.

Colette Soler, styczeń 2024

Tłum. Marek Adamiec

---

¹ Antropocen – proponowana epoka geologiczna, charakteryzująca się znacznym wpływem człowieka na ekosystem i geologiczny system planety Ziemia. Wpływ ten będzie widoczny w przyszłości w śladach kopalnych. Antropocen nie jest oficjalnie uznany za epokę geologiczną, jednak jest postulowany przez wiele środowisk naukowych. Termin zaproponowany w 2000 r. przez Paula Crutzena, laureata Nagrody Nobla w dziedzinie chemii (1995). Nazwa antropocen pochodzi z języka starogreckiego od *anthropos* (człowiek) i *kainos* (nowy). [Za: Wikipedia.pl] – *przyp. tłum.*

² W polskim przekładzie tekstu Heideggera „*Bycie i czas*”, przy faktyczności poza słowem „egzystencja”, pojawiają się takie określenia jak: „jestestwo” i „bycie-w-świecie.” – *przyp. tłum.*

³ Heidegger, M., „*Bycie i czas*”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994, str. 272

⁴ Egzoneracja (okoliczności egzoneracyjne) – stany faktyczne oraz prawne, na które może powołać się zobowiązany do naprawienia szkody w celu zwolnienia się od odpowiedzialności na zasadzie ryzyka. Takim stanem jest np. siła wyższa (łac. *vis maior*) [Za: Wikipedia.pl] – *przyp. tłum.*

⁵ Lacan, J., „La psychanalyse dans ses rapports avec la réalité”, w: *Autres écrits*, Seuil, 2001, Paris, str. 353